

POSUDEK VEDOUCÍHO PRÁCE

Řešitel: **Iurii Pakhtusov**

Název diplomové práce: **Zkušenost školních psychologek a psychologů s online poradenstvím**

Představení práce

Diplomová práce Iurie Pakhtusova usiluje o detailní kvalitativní sondu do oblasti pracovní činnosti školních psychologů během uzávěr vlivem COVID-19. Navzdory zaměření na online poradenství, studie poskytuje ucelené portréty situace pěti odborníků, jejichž prožitky byly sbírány prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a kvalitativního přístupu IPA. V tradičně fenomenologickém duchu se výzkumná otázka váže na hledání sdílené esence zkušenosti online poradenství, k čemuž autora vedly i zážitky jeho vlastní, jelikož rovněž jako školní psycholog pracuje. K rozklíčování badatelského záměru si student nejprve připravuje rešerši teoretické základny, kterou člení na oblasti školní psychologie, online poradenství a postojů psychologů k němu. V metodologické části dochází k standardnímu popisu postupu. Za velmi podnětnou chápu kapitolu 4.10 Reflexe výzkumníka, kde dochází k popisu vlastních zkušeností s fenoménem v duchu principu uzávorkování (epoché). Tato autobiografická část by klidně mohla být zařazena do prezentovaných dat a střídavě ukazuje emic perspektivu, s níž se však dále daří autorovi kontrolovaně pracovat v nehodnotícím smyslu (práce není neuvědoměle angažovaná v prosazování či omezování trendu online poradenství). Výsledky výzkumu představují nejprve medailonky jednotlivých odborníků, následuje identifikace tzv. tematických trsů (sdílených témat) stále popisovaných z izolovaných perspektiv psychologů, kdy se posléze autor dopracovává k souhrnnému uchopení témat Činnosti, Hodnocení a Postojů se svými četnými podtématy. Práci završuje identifikace centrálního tématu redukce online poradenství během COVID-19, kdy se čtenáři dostává tak žádoucího pojiva v navrženém konceptuálním systému. Diskuse následně respektuje zaběhnutou strukturu: poznatky jsou komparovány s dalšími studii a nechybí limitace výzkumu. Závěr práce vyjadřuje esence zkušenosti online poradenství formulována v kompozitním popisu. Výsledky práce tak dostávají jasnou prezentaci a považují je za inspirující pro současnou poradenskou praxi.

Vymezení tématu

Orientace diplomové práce vznikla na základě oslovení studentem. Původní zaměření práce chtěl student směřovat, alespoň dle mé paměti, k metodě motivačních rozhovorů a jejich online realizace. Od tohoto došlo k přechodu směrem k online poradenství obecně, následně vlivem komplikací v hledání spolupracujících psychologů přešel student k fokusu na školní psychology, což беру nakonec jako nejzdárnější rozhodnutí z hlediska šířky vymezení i obtížnosti této pozice v kontextu COVID (větší nároky na flexibilitu, nutnost osamoceně a jako první čelit mnohým ps. problémům na školách). Určitý pozůstatek předchozích koncepcí práce nacházím v kapitole *1.5.1 Motivační rozhovory jako forma poradenství pro dospívající*, která není ve vztahu k výzkumu využita, je nadbytečná. Jinak si je však autor jistý svým badatelským záměrem a nemohu se ubránit potěšení z volby tématu hodnotného pro jeho budoucí poradenskou praxi.

Zhodnocení spolupráce

Spolupráci se studentem hodnotím na velmi vysoké úrovni hned z několika důvodů. Autonomie ve volbě tématu zde byla podložena samostatností a velkou motivací ve studiu poradenské oblasti, kde nejsem tolik nápomocný. Na druhou stranu, v oblasti metodologické byl student otevřený různým návrhům, ale nijak strojově a ze sdíleného si vždy odnesl podstatu. Tu následně do práce osobitě implementoval, což se projevuje hlavně v provedení IPA. Iuriiho motivace k řešení zkoumané otázky, i zřejmě pro celou poradenskou oblast, z diplomové práce číší, konzultace probíhaly na pravidelné bázi, student byl vždy připraven s konkrétními dotazy získanými během jeho kontinuálního zpracovávání studie.

Hodnocení výsledné práce

Samotný text, dovolím si tvrdit, nadstandardně naplňuje mnohé požadavky. Práci považuji za jasně sepsanou, metodologicky zvládnutou a obsahově obohacující, proto s radostí začnu líčením pozitiv.

Prvořadě bych chtěl ocenit postup analýzy dat, kdy výsledky nejsou dovedeny jen do mechanické fáze hierarchického kódování kategorií a subkategorií. Po společné konzultaci se student opravdu pokusil o hledání centrální kategorie/tématu, pokusil se vystihnout esenci sdílené zkušenosti psychologů za pomoci pojmu redukce poradenství. Zde se mohlo jít sice ještě o kousek hlouběji do rozvedení významu slova a hodilo by se i závěrečné grafické znázornění, ale tato fenomenologická práce je vskutku uzavírána krátkým vystihujícím popisem zkušenosti na s. 73. Tyto kroky v převážné většině závěrečných prací chybí, kdy studenti výsledný systém témat neorganizují dle určité pointy či implicitního vzorce, tudíž nejsou jasné vztahy mezi kategoriemi a i poznatky jako takové působí značně staticky, nikoliv jako „živý“ jev ve svých souvislostech. Student také s citem data předkládá, vyvozuje z nich opatrné závěry respektující optiku informantů a doplňuje o interpretace vlastní.

Dále bych chtěl akcentovat množství literatury (přes 60 zdrojů) domácího i zahraničního původu integrované po podoby systematické rešerše seznamující s fenoménem. Některé prvotní kapitoly se nesou v duchu velmi kondenzovaných úvodů, kdy ty pozdější, související s online poradenstvím, předkládají detailní přehled vybraných studií a jejich logiky. Rozsahově se studentovi daří držet adekvátní poměr hloubky a rozsahu i v dalších kapitolách.

Práce je také precizní z hlediska stylu zpracování: kvalitní korektura, citace v pořádku, zarovnání a přehlednost textu, ukázky příloh a doprovodné tabulky vhodně zvoleny. Jazyk vyjadřování je odborný. Za velkého pomocníka bych označil sumarizace obsahu a záměru jednotlivých kapitol na jejich začátku, což se může zdát samozřejmé, přesto u řady studentských textů absentuje. I zde jsou ve formální oblasti k nalezení drobnosti, ale málokdy se setkávám s pracemi, kde by formální i obsahová stránka byly na podobném stupni kvality.

Pokud bych měl hledat návrhy na vylepšení, asi bych se přiklonil k některým změnám v řazení kapitol, kdy metodologická část uvádí postupy zpracování a analýzy dat velmi stručně. Podrobnosti se pak čtenář dočte až u samotné prezentace dat. Bylo by vhodnější popsat v metodologii celkovou proceduru, uvést konkrétněji, jaká témata vznikla v které fázi, použít odkazy v textu na přílohy pro jejich zdůraznění. Větší složitost však vidím v dlouhém držení témat na idiografické rovině. Již v kapitole 5.1 Narativní popis zkušenosti školních psychologů se dočteme o důležitých aspektech zkušenosti participantů, pak se dostáváme k obecným tématům a podtématům, kde jsou obzvláště podtémata málo rozepsaná. Poté následuje kapitola 5.3, kde se opět vracíme spíše k popisům zkušenosti jednotlivců. Zde jsem si kladl otázku, proč nebylo 5.1 a 5.3 spojeno? Zkrátka by mi přišlo přehlednější a snadněji tempo udržující, kdyby důkladnější prezentace/rozbory jednotlivých psychologů byly následovány rovnou kapitolou se sdílenými tématy a podtématy (spojit 5.2 Tematické trsy a 5.4 Interpretace).

Dále bych posudek zakončil rychlým výčtem drobnějších výhrad:

- Podtéma Hodnocení a podtéma Postoje vidím v určité spojitosti a zároveň i koncepční odlišnosti. Postoje spíše působí jako celostní prožitky online poradenství (např. „šok“, „hrozně zvláštní“, „mnohoznačný dialog“), zatímco podkategorie druhého tématu zahrnují postoje vůči určitým aspektům online poradenství („úbytek kontaktů“, „technikálie“, „etika“). Postoje mi přišly spíše jako dobrý námět pro rozvedení do podoby jádrového prožitku exemplifikujícího zkušenost každého psychologa, což by posílilo popisnost výzkumu v oblasti „online poradenství tady a teď“.
- Při popisu takto malého vzorku je lepší vypsát věk všech participantů než věkový průměr, ale stejně důležitá je i doba jejich praxe. Zobrazení v tabulce je vždy dobrý nápad (u tabulek patří titulek vždy nad, nikoliv pod tabulku). Stejně bych uvítal informaci o postupu výběru informantů, kteří nebyli verbováni příležitostně během stáží?

- Číslování stránek není v konzistenci s faktickým počtem stránek, což vytváří nesoulad při odkazování se.
- Na s. 76 se omlouváte za malý vzorek vedoucí k nemožnosti výsledky přenášet. Malý vzorek je právě využívanou předností kvalitativního výzkumu. Příště spíše identifikujte kontext svého vzorku a navrhněte, pro které podobné rámce jsou vaše výsledky použitelné a jaké obecné trendy kvanti studií mohou vaše výsledky revidovat.
- Pozor na vaše formulace, že neverbální složka v online komunikaci neexistuje. Jde o přežitý pohled, který se velmi měnil s rozvojem ICT prostředků. Přesnější je, že některé neverbální prvky se při online komunikaci redukuje v intenzitě, mění svou povahu či až absentují). V rámci tvrzení informantů je to samozřejmě něco jiného.

Dotaz k obhajobě

Posledně zmíněným bych i otevřel svůj dotaz. Často zmiňovaným tvrzením bylo snížení (z hlediska informantů spíše nepřítomnost) neverbálních signálů vytvářejících pocit sociální distance během online komunikace. Distance pak vedla k narušení intimity jako základu poradenského procesu. Pokud bychom přistoupili k teorii bohatosti média, která i připouští schopnost uživatele rozšiřovat bohatost kanálu komunikace (o informace doplňující sdělení), jak si vedli psychologové z vašeho vzorku? Je možné třeba uvažovat o vztahu mezi odmítáním přítomnosti neverbálních signálů a nízkou flexibilitou/motivací větší dojem sociální prezenze aktivně vytvářet?

Závěr

Diplomovou práci po obsahové i formální stránce velmi pozitivně hodnotím, a proto je mé **doporučení k obhajobě** pouhou formalitou.

V Praze dne 10. 8. 2022

Mgr. Ondřej Hrabec, Ph.D.